

Аскарова Г.М.

**ЖАҢЫ МУУНДАГЫ МУГАЛИМДЕРДИ ДАЯРДОО ТААЛИМ ТАРБИЯНЫН
МАЗМУНУ ЖАНА МЕТОДДОРУН ЖАҢЫЛООНУН ШАРТЫ КАТАРЫ**

Аскарова Г.М.

**ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ – ОБНОВЛЕНИЕ
СОДЕРЖАНИЯ ВОСПИТАНИЯ И УСЛОВИЯ МЕТОДОВ**

G.M. Askarova

**PREPARATION OF A NEW GENERATION OF TEACHERS CONTENT, EDUCATION
AND CONDITIONS UP DATE METHODS**

УДК: 006.015.5 (371.2)

Бул макалада окутуучулардын билим берүү системасындагы жаңылануу, окутуунун сапатын өркүндөтүү маселеси тууралуу сөз болот.

Негизги сөздөр: улуттук баалуулук, өнүктүрүү, коомдук, жаңылануу, билим берүү.

В этой статье говорится об обновлении в системе образования, о вопросе усовершенствования качества преподавания.

Ключевые слова: ценность, развитие, общественное обновление, обучение.

This article says the thoughts of upgrading in the educational system, on the issue of improving the quality of teaching.

Key words: national, valuable, development, public, renovate, teaching.

Адамдар суткасына 24 сааттын, жылына 365 күндүн ар кандай учурларында ар түрдүү ыкмалар менен окуу мүмкүнчүлүгүнө ээ. Жаңы төрөлгөн бөбөк да өзүнө тиешелүү кыймылдары, аракеттери менен энесин же башкаларды өзүнө тартат эмеспи. Күн эмес саат сайын информациянын саны өсүп, адам баласына таасирин тийгизип келет.

Ушу тапта билим берүү системасында бир кыйла өзгөрүүлөр болуп жатканын дүйнөлүк педагогика далилдейт. Мисалы, мектептер окуучуларды турмуштук ар кандай кырдаалдарга даярдай тургандыгы боюнча мурунтан ар түрдүү окуу программаларында сунуш кылынган болсо, азыркы учурда мектептерде жалпы сабаттуулукка жана технологиялык көндүмдөрдү өнүктүрүүгө багытталган дүйнөлүк педагогикалык практикада колдонулуп келе жаткан окутуунун жаңы технологияларын пайдаланууну сунуштайт.

Бүгүнкү күнү илимий-техникалык прогресстин учурунда чыгармачылык жана жаңылануу деген түшүнүктөр тез арада коомго сиңип, өз таасирин тийгизип келет. Ошол информацияларды туура туюп, нукка бурган системалардын бири - мектеп. Ал эми билимдин булагын бир нукка салган мугалим. Анткени, билим берүүчү мекемелерде орто мектептерде болсун, жогорку окуу жайларында болсун билим берүүнүн сапаттуулугу, тереңдиги ошол эле мугалим менен окутуучулардын чыгармачылык иш-аракеттеринде, усулдук жактан жаңылануусуна байланыштуу. Демек, билим системасы боюнча кандай гана концепциялар кабыл

алынбасын, кандай гана окуу программалары менен иш алып барышпасын, баары бир алардын чыгармачылык иш аракеттисиз, ак дил, таза жүрөгүсүз окутуунун сапатын өркүндөтүүгө мүмкүн эмес. Андыктан, биринчиден, чыгармачыл инсандардын илимий-изденүү иш-аракеттерин өнүктүрүүчү жана аны жөнгө салуучу механизмди ишке киргизүү. Экинчиден, жалпы эле окутуучулардын социалдык абалын жакшыртуу зарылдыгы. Үчүнчүдөн, мугалим - окутуучу деген ыйык атты кастарлап, педагогикалык ишине жан дили менен берилген чыныгы, таланттуу коомдук инсандарды даярдап чыгаруу талапка туура келет.

Орус элинин көрүнүктүү улуу педагогу В.А. Сухомлинский жалпы эле окутуу процессине карай:

- Сабак аркылуу берилип жаткан билимди мен үрөөн деп эсептейм, анткени, андан ой пикирдин кубаттуу бүчүрү өсүп чыгат да, ал мол түшүм таанып билүүнү, рухий жактан бай болууга умтулууну берет. Эгер бул түшүм болбосо, анда билим алуучу билим берүүдө өтүлүүчү программалык материалдарды бир жактуу карабай, анын негизги маңызын ар тараптан ачып, окутуудагы системалуулукту туура пайдаланууну сунуш кылып көрсөткөн.

Билим берүү системасында жаңылануу жана коомдун агымына карай жаңыча иш жүргүзүү учурдун талабына туура келет. Албетте, билим берүү системасындагы жаңы коюлуп жаткан талаптар жалаң эле учурдагы мектеп окуучуларынын гана кызыкчылыктарын көздөбөстөн, өлкөнүн келечеги жаш муундарынын, башкача айтканда: эң биринчи, билим берүүчү жана илимий окуу жайларында кадрларды туура тандоо. Экинчиден, мектеп мугалимдеринин чыгармачыл иш-аракетин жаңыча иш алып баруусун колдоого алуу. Үчүнчүдөн, окуу-тарбия процесстеринин сапатын көтөрүүдө мектептин, үй-бүлөнүн жана коомчулуктун бирдиктүү иш-аракетинин механизмдин турмушка ашыруу. Төртүнчүдөн, мектептерде кадр маселесин чечүү, предметтик мугалимдер өз кесибинде чыгармачылык менен иштөө. Бешинчиден, мугалимдин маданияттуулугу. Окуучунун жан дүйнөсүн түшүнүп, билимге болгон кызыгуусун арттыруу.

XX кылымдын атактуу философ-педагогу Эрик Фром мындай деп жазат:

«Эгерде жаңы турмушту куруу процессинде жаңы адам калыптанса гана, башкача айтканда, азыркы адамдын мүнөзүнүн, рухунун структурасында фундаменталдуу өзгөрүүлөр болуп өтсө жаңы коом курулушу мүмкүн». Демек, бүгүнкү болуп жаткан татаал шарттарда мектеп мугалимдеринин жамаатына чоң ишеним жана жооптуу милдеттер жүктөлүп жатканын айта кетүүгө туура келет. Анткени, жаңы рух, жаңы пейил, адептүүлүк жактан тазалык, жаңы билим жана жалпы эле адамзатына улуттук нуктагы эң керектүү жакшы сапаттарды калыптандыруу иши эң биринчи үй-бүлө менен мектептерден башталат эмеспи. Муну дүйнөлүк улуу педагог Ян Амос Коменскийдин сөзү менен айтсак, «Күн астында мугалимден башка кесип жок». Демек, бардык кесиптер боюнча жаңы инсандарды тарбиялоодо башкы милдет мугалимдерге тийиштүү.

Албетте, бүгүнкү студент эртеңки мугалим. Мугалимдик кесип-бул адамдарды таанып билүү илими. Мугалим-бул ойчул адамдардын көз караштарын түзүүчү, адамдарга таалим-тарбия берүүчү коомдук ишмер, окуу-тарбия иштерин жүргүзүүчү ишкер адис жана улуттук баалуулукка айланган түшүнүк болуш керек. Ал педагогдордун окуучуларга бир тууган адамындай мамилесин талап кылат. Бирок жаштарды жогорку окуу жайларына тандап алуудан тартып тарбиячылык өнөргө окутуу, даярдоо, калыптоо жагында жөнгө салынбай келе жаткан көйгөйлөр жетишээрлик.

Анткени, окутуу педагогикасындагы кызматташтыктын башкы маселеси - мугалим менен окуучулардын өз ара байланышын түзүү болуп эсептелет. Мындай түзүлгөн байланышта мугалим окуучу жалаң эле менин буйруктарымды аткаруучу инсан деп карабастан, өзүм менен тең укуктуу, биргеликте иш алып баруучу, кызматташ болуучу эң жакын жолдошум деп кароосу керек.

Мугалимдер окуучулардын керектөөлөрүнө жараша окутууга тийиш. Окутуунун же иштин ийгилиги сөзсүз бааланат. Баалоо окуучуларга, ата-энелерге жана мугалимдерге окуучулар үчүн белгиленген стандарттарды аткаруусунун деңгээлин аныктоого, окуучулардын күчтүү жана чабал жактарын билүүгө, билим берүү жана тарбиялоо жагындагы илгерилөөчү пландоого, мунун үзүрлүү, ийкемдүү жолдорун издөөгө жана кемчиликтерди жоюу боюнча иш чараларды аныктоого жардам берет.

Билим берүүдө азыркы мезгилдин кээ бир окуучулары тажатма сабактардын өтүлүүсүнө өздөрүнүн-өздөрү эле көңүл бурушпай калды. Себеби, мугалим айтып берип жаздырган сабак окуучулар үчүн жансыз сүрөткө окшош сезилет. Окуучу өзү окуп, өзү жаза билсе гана ал билимге сугарылат. Окуучунун өз алдынча ойлоосун өстүрүүдө интерактивдүү усулдар менен өтүлгөн сабак да натыйжалуу болуп эсептелет. Албетте, интерактивдүү усулдар менен сабак өтүүдө мугалим өтө

чеберчилик менен сабакка даярдануусу абзел. Сабакта окуучунун өз алдынча ойлоосун өстүрө ала тургандай усулду тандап алышы керек жана окуучуну темага кызыктыруу үчүн суроону туура коюш керек. Ар бир мугалимдин тыным билбей изденип, өзүнүн билимин, тажрыйбасын арттыруу учурдун эң орчундуу талабы. Мисалы, мен көбүнчө адабият сабагында ИНСЕРТ усулун көбүрөөк пайдаланам.

ИНСЕРТ - окуучулардын активдүүлүгүн жогорулатуу стратегиясынын бири, эффективдүү окуу жана ойлонуу үчүн коюлган интерактивдүү система белгилери. Мында окуучулардан өз алдынча жана активдүү түрдө иштөө талап кылынат.

Сабактын башында кандай идеялар бар эле, сабактын аягында кандай идеялар жаратылды. Мындай окутуунун усулдук үч стадиясы бар.

1. Чакыруу стадиясы-сабактын башталышы, баланы темага кызыктыруу, активдүүлүгүн көрсөтүү, аң сезимин өстүрүү;

2. Түшүнүү стадиясы-биринчи фазада жаратылган окуучулардын активдүүлүгүн, кызыгуусун жана умтулуусун сактоо жана андан ары өнүктүрүү;

3. Ойлонуу стадиясы - жаңы үйрөнгөн билим бекемделет, талаш туудурган маселелер талкуулаанып, алгач бардык окуучулар макул болгон маселелер такталат, окуучу алган билимин өзүмдүк кылып алат.

ИНСЕРТтин эң башкы милдети - окуучунун окуу материалдарын канчалык деңгээлде түшүнгөндүгүн көзөмөлдөй алуусуна колдоо көрсөтүү, анын мурда билген билимдери менен жаңы билимдеринин ортосуна көпүрө куруу.

«Билеги күчтүү бирди, билими күчтүү миңди жыгат». Билим бул - күчтүү курал, корбос каражат. Жыгуу, жеңүү - бирөөнүн үстүнөн болгон үстөмдүк. Билим дайыма табияттын үстүнөн үстөмдүккө умтулуп келген. Бирок, бүгүн ал таанып-билүүнүн башка жолдору менен диалогго барууга тийиш. Адамзат иштеп чыккан бардык акыл-эс, дөөлөт-мурас, илим-билим, маданият, дин акыйкаты таанууга кызмат кылышы керек.

Колдонулган адабияттар:

1. «Кутбилим» гезити, 2012-ж, №7
2. М.М. Тайиров, М.С. Мурзаев «Окутуунун жаңы технологиялары» Ош- 2009.
3. С. Закиров «Кыргыз элинин макал, лакаптары», «Мектеп». Ф-1972
4. Укуева Б. «Жогорку окуу жайларында студенттердин чыгармачылык активдүүлүгүн жогорулатууда окутуунун жаңы технологияларын колдонуунун илимий-педагогикалык негиздери» Ош- 2012
5. «Шоокум» журналы, 2012-ж, №6
6. «Эл агартуу» журналы, Ф-1990, 2012-жыл, № 7, 8
7. В.А. Сухомлинский «Тарбия жөнүндө» Ф. Мектеп - 1985.

Рецензент: к.ф.и., доцент Кожоева Г.Ж.